

ANDRZEJ KSIAŻEK

SZTUKA I WIELKIE SYSTEMY FILOZOFICZNE
Jabłonna 19—23 sierpnia 1986 r. (sprawozdanie z sesji)

Z okazji 100-lecia urodzin Władysława T a t a r k i e w i c z a w dniach 19—23 sierpnia 1986 roku w Pałacu PAN-u w Jabłonce odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Sztuka i wielkie systemy filozoficzne*. Konferencję zorganizował Zakład Estetyki Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego przy współudziale Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Plastycznej. Udział w konferencji wzięli estetycy z kilkunastu państw z całego nieomal świata oraz estetycy reprezentujący ważniejsze ośrodki akademickie kraju.

Jako pierwszy z zaproszonych gości wystąpił przewodniczący Międzynarodowego Stowarzyszenia Estetyków Prof. Herold O s b o r n e (Anglia) z referatem *What is Aesthetics?* Prof. O s b o r n e w swoim wystąpieniu podkreślił niezwykle trudną sytuację estetyki jako nauki, jak również wyakcentował wielorakość i polifoniczność jej rozumienia przez współczesnych estetyków. Na niedookreślone pojęcie estetyki jako nauki zasadniczo wpłynął przedmiot, którym się ona zajmuje, mianowicie sztuka współczesna. Dla O s b o r n e ' a sztuka nie jest pojęciem abstrakcyjnym. Do dziedziny sztuki zaliczane są przedmioty wytworzone przez ludzi, przedmioty, które mają na celu uwrażliwianie innych ludzi. Nie zmienia się zatem dla angielskiego estetyka, koncepcja czy definicja sztuki, zmienia się raczej wrażliwość ludzi. A jeśli zmienia się, to tak, jak zmienia się wrażliwość odbiorców. Różne przedmioty można podciągnąć do rangi sztuki, ale sama jej koncepcja, to co mamy na myśli mówiąc sztuka, nie podlega wpływom poszczególnych mód. Zmienia się wyłącznie nasza ocena tego, jakie przedmioty stanowią sztukę.

Dni konferencji były podzielone na poszczególne sesje. Przedmiotem pierwszej sesji, której przewodniczyli prof. Alicja K u c z y ń s k a i prof. Harold O s b o r n e (Anglia), były relacje między estetyką i sztuką. Prof. Irena W o j n a r wystąpiła z referatem pt. *Związki między etyką i estetyką w myśli Tatarzkiewicza*. Władysław T a t a r k i e w i c z ściśle oddzielał dziedzinę piękna od dziedziny dobra, mimo że dziedzina piękna bez problematyki moralności, która winna być zawarta w sztuce wydaje się niepełna. Sztuka bowiem bez posłannictwa przestaje odgrywać ważną rolę

w życiu jednostki i w życiu narodów. Związek między estetyką a etyką w myśli T a t a r k i e w i c z a — według prof. W o j n a r — wydaje się zatem niezwykle istotny.

Prof. Florence M. H e t z l e r (USA) przedstawiła problematykę znaczenia i roli sztuki we współczesnym świecie w referacie pt. *Art in Today's World*. Sztuka, stwierdziła ona, mimo że adresowana jest do niewielkiego grona odbiorców (szczególnie sztuka współczesna), spełnia niezwykle ważne zadanie, ostrzega bowiem społeczeństwa przed groźącymi niebezpieczeństwami i katastrofami. Artysta dzięki swojej nadmiernej wrażliwości odbiera to, co może nastąpić, niejako antycypuje wydarzenia, wyprzedza czas, w którym przychodzi mu żyć. Prawdziwa sztuka, według pani profesor, zawsze przewidywała, ostrzegała, była drogowskazem i przewodnikiem wielu jednostek i wielu zbiorowości ludzkich.

Profesor T. I m m a m i c h i (Japonia) zapoznał zebranych z problematyką relacji: sztuka a nauka, w referacie *Art and Science*. Podkreślił on między innymi, że sztuka i nauka, mimo różnorodności i sposobu wyrażania posiadają ten sam cel: poznanie świata i ucłowieczenie tegoż świata. Nauka przedstawia świat za pomocą pojęć, sztuka za pomocą obrazów, metafor i wyobrażeń, nie mniej jednak obie te dziedziny badają ten sam przedmiot, tylko innymi sposobami, za pomocą innego języka. Nauka poznaje to, co można ująć racjonalnie, sztuka to, co wymyka się narzędziom badawczym nauki, irracjonalny świat uczuć, wartości i przekonań.

Następny referent Gabriel B e r s a (Włochy) przedstawił problematykę wynikającą z relacji między sztuką a estetyką, w wystąpieniu pt. *Art, esthetique, poetique*. Zapoznał nas z kilkoma koncepcjami estetyki jako nauki i jej związkami ze sztuką i uznał za najbliższą sobie koncepcję estetyki jako filozoficznej refleksji nad sztuką jako taką, nad sztuką pojmowaną jako całość, w odróżnieniu od teorii poszczególnych dyscyplin sztuki np. teorii muzyki czy teorii poezji. Dla estetyki jako filozoficznej nauki o sztuce pozostaje wciąż otwarte pytanie: Czym jest dzieło sztuki, co to jest wartość estetyczna, jaki status ontyczny i artystyczny posiadają na przykład nonkonformistyczne i antyartystyczne działania współczesnych artystów? Tak pojęta estetyka, której przedmiotem jest sztuka i jej konkretne dzieła, jest metakrytyką artystyczną.

II sesja była poświęcona klasycznym kategoriom estetyki dzisiaj. Prof. Alicja K u c z y ń s k a wygłosiła referat pt. *Art and Beauty: The Decline of Classic Idea*, zapoznała zebranych z problematyką piękna w ujęciu Władysława T a t a r k i e w i c z a, następnie problematykę tę odniosła do zjawiska szerszego, jakim jest sztuka współczesna. Sutan Takdir A u s - j a h b a n a (Indonezja) miał odczyt pt. *Toward a New Futurism in the Arts*, w którym zwrócił szczególnie uwagę na: rozbieżne drogi sztuki współczesnej oraz na jej odhumanizowany charakter. Michael H. M i t i a s

(USA) wygłosił referat pt. *What makes an Experience Aesthetics?* Autor zastanawiał się nad zjawiskami niewspółmierności, a właściwie asymetryczności w rozwoju estetyki i sztuki. Estetyka jako teoria i sztuka jako praktyka artystyczna są zjawiskami często nieprzystawalnymi, na przykład estetyka współczesna i sztuka współczesna.

Tytuł III sesji brzmiał: *Wartości etyczne i estetyczne*. Prof. Tadeusz Pawłowski przedstawił problematykę obiektywizmu wartości estetycznych w referacie pt. *Panaesthetic Objectivism*. Obiektywizm w estetyce w ujęciu autora nie ma znaczenia li tylko historycznego, wszak artyści i estetycy również i obecnie szukają przecież stałych i niepodważalnych kryteriów w sztuce. Spór między subiektywistycznym a obiektywistycznym widzeniem problemów sztuki wyczerpująco opracował Władysław Tatarakiewicz — *moje opracowanie jest jedynie dygresją do Tatarakiewiczowskiego* — stwierdził autor referatu.

Prof. Jan Szrednicki (Australia) zreferował problematykę wartości w etyce i w estetyce w pracy pt. *Ethics. Aesthetics and Putative Objective Values*. Autor zastanawiał się nad wzajemnymi relacjami tych wartości nad ich strukturą oraz usiłował odpowiedzieć na pytanie: czy sztuka posiada charakter autonomiczny, jak chce duża część artystów, czy też współwystępowanie piękna i dobra jest ze sobą tak zespolone, że współegzystują one zawsze niemal w autentycznym dziele sztuki.

Tematem obrad popołudniowych była twórczość Henryka Musiałowicza. W jednej z sal pałacu zorganizowano wystawę jego obrazów. Po zwiedzeniu wystawy odbyła się dyskusja połączona ze spotkaniem z samym twórcą. Sesji tej przewodniczyła prof. Hettler, która przedstawiając twórcę wskazała na filozoficzne tło jego malarstwa. Henryk Musiałowicz odpowiadał następnie na liczne pytania zebranych.

IV sesja poświęcona była ogólnie, ekspresji i jej przejawom i granicom. Prof. Franco Mastopiero (Włochy) wygłosił referat pt. *Problema di prospettiva nella pittura del novecento*. Paul Crowther (Anglia) przedstawił teorię malarstwa w fenomenologii Maurice Merleau-Ponty'ego w referacie *The Theory of Painting in Merleau-Ponty's Phenomenology*.

W części popołudniowej goście zwiedzili Galerię Teatru Studio w Warszawie. Wystawę *Polska sztuka współczesna* prezentował gościom Zbigniew Taranięnkó ukazując najnowsze trendy w polskim malarstwie. Goście obejrzeni film obrazujący dzieje galerii, jej związek z Teatrem Studio oraz zapoznali się z twórczością Józefa Szajny. Dzień zakończył się zagadkowym *Permormance* w wykonaniu grupy artystów *Aufmerksamkeitschule* w przypałacowym parku w Jabłonie. Wykonawcami tego *działania artystycznego* byli artyści z RFN, Czechosłowacji i Polski.

W ostatnim dniu obrad Milan Damnajanowić (Jugosławia) wy-

głosił referat pt. *Des Künstlers fromme Hybris. Das Schöpfer — ische in der dialogischen Philosophie Burber's.*

Pravda Spassowa (Bułgaria) zreferowała zagadnienie absolutyzmu i relatywizmu w etyce Władysława Tatarowieicza. Tatarowieicz, stwierdziła referentka, w ogólnej teorii dobra był obiektywistą i absolutystą. W teorii moralności występował zawsze przeciw relatywizmowi, poddając go wnikliwej analizie i surowej krytyce.

Maria Gołaszewska natomiast omówiła problematykę harmonijności w teorii estetycznej Władysława Tatarowieicza w referacie pt. *The World According to Tatarowieicz.* Tatarowieicz pozostał w świadomości wielu jako klasycysta, lecz był klasycystą w dwojakim znaczeniu: w estetyce i historii estetyki, w której najwięcej miejsca poświęcił sztuce klasycznej i klasycystycznej oraz okresom i prądom do tego typu sztuki zbliżonym. W drugim znaczeniu, w sposobie pisania o sprawach sztuki. Język jego prac jest bowiem jasny i przejrzysty. Umiłowanie do sztuki klasycznej było zatem u Tatarowieicza ściśle powiązane z jasnym i ładnym stylem pisania o tej sztuce.

W ostatnim dniu trwania konferencji estetycznej delegacja estetyków udała się na Cmentarz Powązkowski, gdzie złożyła kwiaty na grobie Władysława Tatarowieicza.